

Odilov B.A., Zokirov B.I., Abirov V.E.

**RISHTON, CHUST, YANGIQO'RG'ON VA BOYSUN
TUMANLARI ETNOTURIZM SALOHİYATINI
OSHIRISHDA LOKAL ATRIBUTLARDAN
FOYDALANISH**

MONOGRAFIYA

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**TOSHKENT DAVLAT SHARQSHUNOSLIK
UNIVERSITETI**

**RISHTON, CHUST, YANGIQO‘RG‘ON VA BOYSUN
TUMANLARI ETNOTURIZM SALOHIYATINI
OSHIRISHDA LOKAL ATRIBUTLARDAN
FOYDALANISH**

MONOGRAFIYA

ALM-202403110247 “Rishton, Chust, Yangiqo‘rg‘on va Boysun tumanlari etnoturizm salohiyatini oshirishda lokal atributlardan foydalanish” nomli loyihasi doirasida bajarilgan.

Toshkent – 2025

UO‘K: 159.9.019:341.735-053.6
KBK: 88.42:60.55

Rishton, Chust, Yangiqo‘rg‘on va Boysun tumanlari etnoturizm salohiyatini oshirishda lokal atributlardan foydalanish.
Monografiya//. – T.: “Best-publish” nashriyoti, 2024. – 192 b.

Mazkur monografiyada 2023-yil 29-mart kuni Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev rahbarligida mamlakatimizda turizm salohiyatini oshirish masalalari yuzasidan o‘tkazilgan videoselektor yig‘ilishida berilgan vazifalar ijrosini ta‘minlash maqsadida moliyalashtirilgan “Rishton, Chust, Yangiqo‘rg‘on va Boysun tumanlari etnoturizm salohiyatini oshirishda lokal atributlardan foydalanish” nomli loyihasi vaqtinchalik ilmiy-ijodiy jamoasi a‘zolari tomonidan olib borilgan tadqiqot natijalari o‘rin olgan.

Mas’ul muharrir:
t.f.f.d., dotsent B.A.Odilov

Nashrga tayyorchilar:
PhD Zokirov B.I., PhD Abirov V.E.

Ushbu monografiya Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti
Ilmiy kengashida muhokama etildi va nashrga tavsiya qilindi
(26.12.2024-yil, 4-sonli bayonnoma).

ISBN: 978-9910-9087-6-1

© Toshkent davlat sharqshunoslik universiteti, 2025
© “Best-publish” nashriyoti, 2025

KIRISH

Bugungi kunda turizm sohasi jahon iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri sifatida turli mamlakatlar va mintaqalarning iqtisodiy, madaniy va ijtimoiy taraqqiyotida muhim o‘rin egallamoqda. Shu jihatdan, milliy an‘ana va madaniyatga boy bo‘lgan hududlarda etnoturizm yo‘nalishini rivojlantirish nafaqat mahalliy iqtisodiyotni qo‘llab-quvvatlash, balki madaniy merosni saqlash va dunyo jamoatchiligiga tanitish imkoniyatini ham yaratadi.

O‘zbekiston, xususan, Farg‘ona vodiysi va Surxondaryo viloyati kabi hududlar o‘zining boy tarixiy merosi, noyob xalq hunarmandchiligi va an‘anaviy madaniy qadriyatlari bilan alohida ajralib turadi. Rishtonning kulolchilik san‘ati va u bilan bog‘liq qadriyatlari, Chustning pichoqchilik, do‘ppichilik an‘anasi, Yangiqo‘rg‘onning tabiati va milliy taomlari bilan bog‘liq qadriyatlari va Boysunning betakror madaniy merosi xisoblangan etnoqishloqlari, xalq amaliy hunarmandchiligi, so‘lim go‘shalari etnoturizm rivojlanishi uchun beqiyos salohiyat manbai hisoblanadi. Mazkur hududlardagi lokal atributlar xisoblangan kulolchilik buyumlari, milliy pichoqlar, matolar, folklor an‘analar va boshqa urf-odatlar sayyohlarning alohida qiziqishini uyg‘otadigan va hudud brendini, bir so‘z bilan aytganda barqaror turizmni mustahkamlaydigan muhim resurslardir.

Ushbu o‘rinda ta’kidlash lozimki, xaligacha bu hududlarda mavjud etnoturizm salohiyati to‘liq o‘zlashtirilmagan va keng miqiyosda targ‘ib qilinmagan. Bir so‘z bilan aytganda lokal atributlar asosida sayyohlik mahsulotlarini yaratish, infratuzilmani yaxshilash, marketing va targ‘ibot ishlarini kuchaytirish, mahalliy aholining turizmdagi ishtirokini ta’minlash kabi yo‘nalishlarda tizimli ishlarni amalga oshirish talab etiladi. Shu nuqtai nazardan, Rishton, Chust, Yangiqo‘rg‘on va Boysun tumanlarida lokal atributlardan samarali foydalangan holda etnoturizmni rivojlantirish masalasini ilmiy asosda o‘rganish, tahlil qilish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish alohida dolzarblik kasb etadi.

Mazkur tadqiqot natijalari, bir tomondan, hududiy turizm siyosati va amaliyoti uchun ilmiy-amaliy asos yaratadi, ikkinchi tomondan, O‘zbekistonning umumiy turizm salohiyatini kuchaytirishga ham

hissa qo'shadi. Shu bilan birga, lokal madaniy merosning saqlanishi va avlodlardan avlodga o'tishi ta'minlanadi.

Xususan, tadqiqot maqsadi Rishton, Chust, Yangiqo'rg'on va Boysun tumanlarida mavjud lokal atributlardan samarali foydalangan holda etnoturizm salohiyatini oshirish imkoniyatlarini ilmiy tahlil qilish va amaliyot uchun tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat bo'lib, mazkur maqsaddan kelib chiqib quyidagi xulosalar belgilangan:

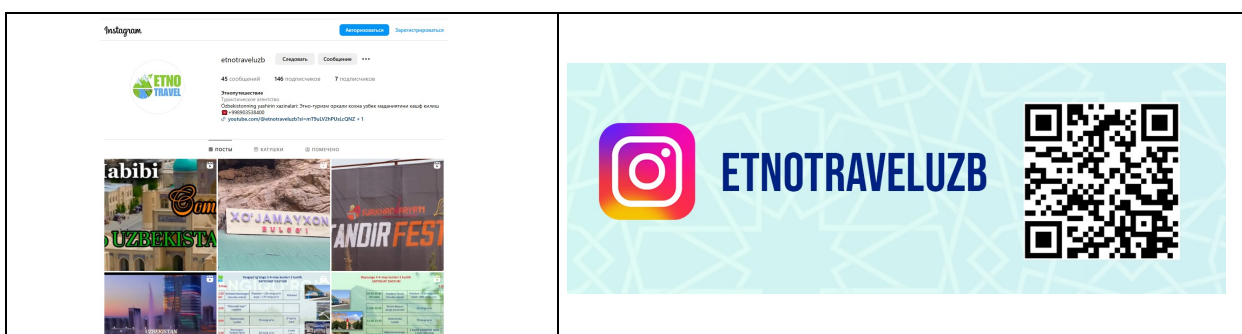
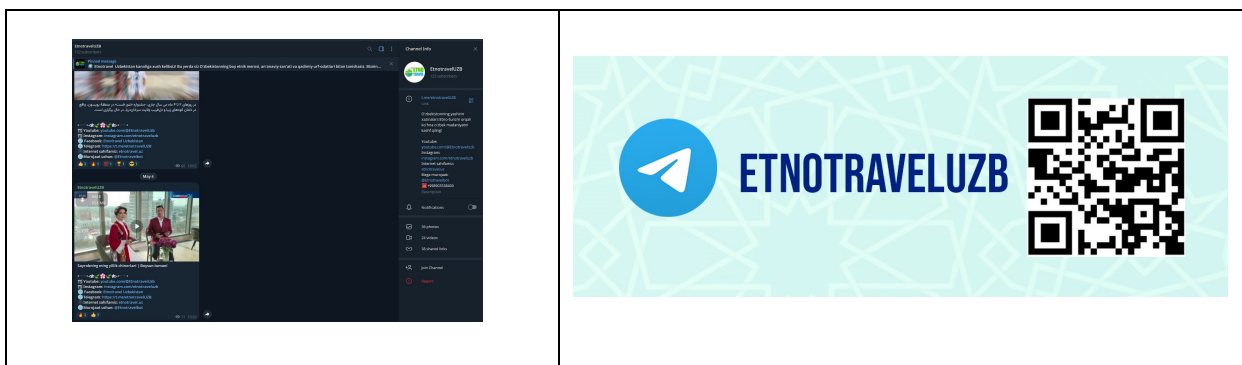
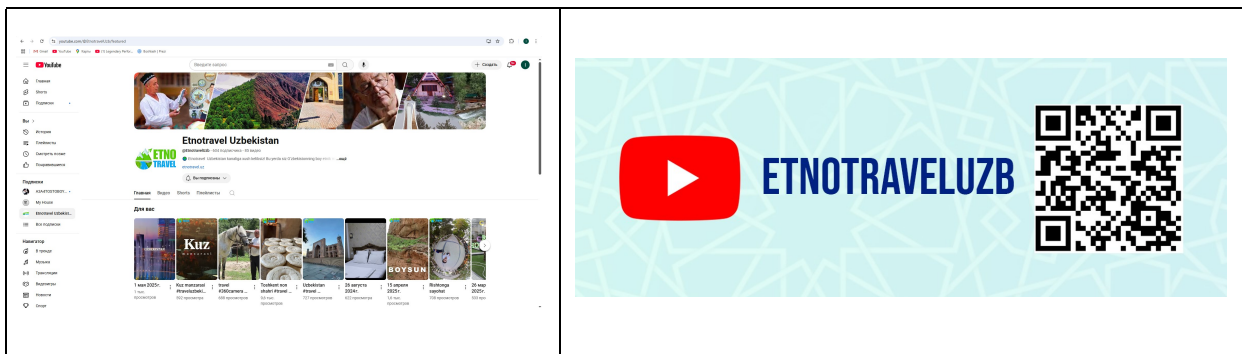
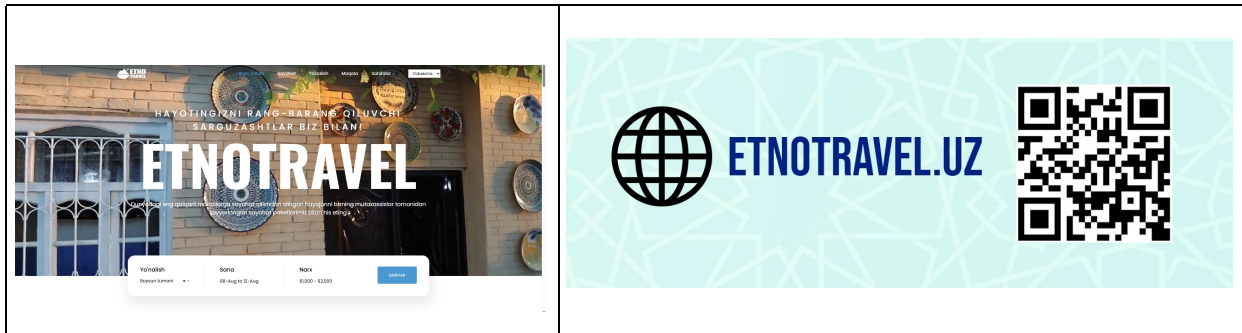
- Etnoturizm va lokal atributlar tushunchalarini nazariy jihatdan tahlil qilish;
- Jahon tajribasida lokal atributlar orqali etnoturizmni rivojlantirish modellarini o'rganish;
- Rishton tumanining kulolchilik an'analari asosida etnoturizm salohiyatini baholash;
- Chust tumanining milliy pichoqchilik san'ati asosida sayyohlik mahsulotlari yaratish imkoniyatlarini tahlil qilish;
- Yangiqo'rg'on tumanining hunarmandchilik an'analari va madaniy tadbirlari asosida etnoturizm istiqbollari o'rganish;
- Boysun tumanining madaniy merosi va folklor an'analari orqali etnoturizmni rivojlantirish imkoniyatlarini tahlil qilish;
- Har bir hudud uchun lokal atributlar asosida turizm infratuzilmasini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

Tadqiqot ob'ektini esa Rishton, Chust, Yangiqo'rg'on va Boysun tumanlarida etnoturizm sohasi rivojlanishi jarayonlari va unda lokal atributlardan foydalanish amaliyoti, predmetini ushbu hududlardagi kulolchilik, pichoqchilik, milliy hunarmandchilik va madaniy meros kabi lokal atributlarni etnoturizm salohiyatini oshirish maqsadida samarali tadbiq etish yo'llari, shakllari va mexanizmlari tashkil qiladi.

Loyiha jamoasi tomonidan mazkur tadqiqot olib borilishi natijasida Rishton, Chust, Yangiqo'rg'on va Boysun tumanlaridagi lokal atributlar (kulolchilik, pichoqchilik, hunarmandchilik va folklor an'analari) asosida etnoturizm salohiyati ilmiy jihatdan kompleks tahlil qilishga, har bir hudud uchun lokal atributlardan foydalangan holda etnoturizmni rivojlantirishning o'ziga xos yo'nalishlari va ustuvorliklari aniqlab berishga, qolaversa, lokal atributlarni etnoturizmga samarali qo'llashning modellari va amaliy mexanizmlari bo'yicha takliflar ishlab chiqishga erishildi.

O'ylaymizki, ilmiy iste'molga kiritilayotgan yangiliklar Rishton, Chust, Yangiqo'rg'on va Boysun tumanlari uchun etnoturizmni

ILOVALAR

MUNDARIJA

KIRISH.....	3
--------------------	----------

I BOB. ETNOTURIZM TUSHUNCHASI VA UNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI	6
---	----------

1.1. Etnoturizm tushunchasining nazariy asoslari	7
1.2. Etnoturizmning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri.....	10
1.3. Etnoturizm va barqaror rivojlanish tamoyillari	13
1.4. O‘zbekistonda etnoturizmning rivojlanish imkoniyatlari.....	18
1.5. Etnoturizm va inson kapitali: ta'lim, malaka va mahalliyishtirok	21
1.6. Etnoturizmda raqamlashtirish va innovatsiyalar roli.....	24

II BOB. RISHTON TUMANI ETNOTURIZM SALOHİYATI VA LOKAL ATRIBUTLARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	26
--	-----------

2.2. Rishton tarixiy topilmalarining etnoturizm rivojidagi o‘rni	40
2.3. Rishtonning kulolchilik an‘analari va ularning turizmdagi o‘rni	45
2.4. Badiiy kulolchilik maktablari va ularning etnoturizm taraqqiyidagi o‘rni.....	51

III BOB. CHUST TUMANI TABIATI VA MAHALLIY AN‘ANALARINI ETNOTURIZM SALOHİYATIGA INTEGRATSIYA QILISH.....	57
--	-----------

3.1. Mahalliy brendlar: “Chust pichog‘i”, “Chust do‘ppisi”, “Chust oshi”	59
3.2. Chust tog‘lari qo‘ynida: Milliy hunar va yashash falsafasi	72
3.3. Chust tarixi va o‘lkashunoslik muzeyi eksponatlarining etnoturizm rivojidagi o‘rni.....	83

IV BOB. YANGIQO‘RG‘ON TUMANI.....	92
--	-----------

4.1. Yangiqo‘rg‘on tumani etnoqishloqlarining turizmini rivojlantirishdagi o‘rni	96
4.2. Yangiqo‘rg‘on tumani tabiiy mahsulotlari etnoturizmning lokal atributi sifatida	114

4.3. Yangiqo‘rg‘on tumani xo‘jaligi misolida turizmni rivojlantirish istiqbollari	125
--	-----

V BOB. BOYSUN TUMANIDA ETNOTURIZM

IMKONIYATLARI	140
----------------------------	------------

5.1. Boysun madaniyati va an‘analari.....	142
---	-----

5.2. Boysun etnoturizmining rivojlanish imkoniyatlari.....	166
--	-----

5.3. Boysun etnoturizmini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar va zamonaviy texnologiyalar roli	171
---	-----

Xulosa	180
---------------------	------------

Tavsiyalar.....	183
------------------------	------------

Foydalanilgan abiyotlar.....	186
-------------------------------------	------------

Ilovalar	189
-----------------------	------------

Nashrga tayyorchilar:
PhD Zokirov B.I., PhD Abirov V.E.

**RISHTON, CHUST, YANGIQO‘RG‘ON VA BOYSUN
TUMANLARI ETNOTURIZM SALOHIYATINI
OSHIRISHDA LOKAL ATRIBUTLARDAN
FOYDALANISH**

MONOGRAFIYA

Muharrir: O.Fozilova
Dizayner-sahifalovchi: U.Raxmatov

Tasdiqnoma №212405. 25.01.2024-y.
«BEST-PUBLISH» nashriyoti

18.03.2025-da nashrga ruxsat etildi. Format 60x84 1/16.
Shartli b.t. 11,5. Hisob. b.t. 12. Times garniturası.
100 nusxa. 51-buyurtma.

100000, Toshkent shahri, Oqtepa ko‘chasi, 49-uy.
Tel.: +998 97 755-99-07; +998 94 673-99-07.
email: best-publish2024@gmail.com

ISBN: 978-9910-9087-6-1

9 789910 908761 >